

МОЖЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

За часів незалежності України потенціал розвитку промислових підприємств зазнав значних втрат, а їх продукція стає все менш конкурентоспроможною. Дані негативні прояви у сфері економіки пов'язані насамперед із недостатнім обсягом інвестицій у розвиток. У свою чергу, недостатність інвестицій викликана несприятливим інвестиційним кліматом в країні внаслідок непевної економічної та політичної ситуації, складної та достатньо заплутаної системи оподаткування, низької довіри до дій уряду та місцевих органів управління, недостатньо розвинутої транспортної, інвестиційної та інноваційної інфраструктури.

Україна за даними Всесвітнього економічного форуму у 2011-2012 рр. за глобальним індексом конкурентоспроможності економіки займає 82 місце із 142-х країн з 4-ма балами (Росія 66-а – 4,21, Казахстан 72-й – 4,18). Лідерами рейтингу є Швейцарія (5,74), Сінгапур (5,63), Швеція (5,61), Фінляндія (5,47), США (5,43) та Німеччина (5,41).

У той же час, коли взяти таку складову загального рейтингу конкурентоспроможності як співпраця університетів із промисловістю, то за даним показником Україна посідає 70 місце (3,56 бали) і випереджає Росію (75 місце – 3,49 бали) та Казахстан (119 місце – 2,94 бали). У той же час за даним показником лідери рейтингу Швейцарія, Велика Британія та США мають значно кращі значення (5,78; 5,75 та 5,71 відповідно) [1], ніж за глобальним індексом. Отже, виходячи з можливостей нарощування інноваційного потенціалу розвитку, наша країна ще остаточно не втратила свої шанси для пришвидшення темпів зростання на основі високотехнологічних розробок. Однак тенденції зниження конкурентоспроможності вітчизняної економіки за ряд останніх років повинні насторожувати. Так, наприклад, у 2008-2009 р. за даним показником Україна знаходилася на 49-му місці (3,6 бали), а за глобальним індексом конкурентоспроможності – на 72-му місці. Таким чином, питання оновлення потенціалу розвитку економіки та підвищення ефективності його використання виходять на перший план і необхідні надзвичайні заходи з переорієнтації економіки країни на інноваційний шлях розвитку.

У випадку необхідності здійснення радикальних та масштабних змін в економіці зростає роль промислових підприємств, які повинні забезпечити інші галузі прогресивними видами нової техніки, включаючи ефективні матеріали та комплектуючі, з допомогою яких можна успішно виконувати стратегічні завдання розвитку на базі підвищення енергетичної ефективності у всіх сферах діяльності. Однак промислові підприємства не спроможні самостійно здійснити подібні кардинальні зміни. Для цього потрібно розробити Національну програму оновлення виробничого потенціалу розвитку, яка би передбачала на засадах взаємовигідного партнерства участь держави, науки, бізнесу та громадськості в реалізації її конкретних заходів. У світовій практиці є багато прикладів реалізації подібних програм, однак для умов України важливо забезпечити необхідний рівень довіри сторін, що є, можливо, на сьогодні одним із найтяжчих завдань.

Найбільш важливою для української промисловості є проблема підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу. На даний час у даній галузі, яка повинна стати локомотивом розвитку економіки склалися неефективна галузева структура, відсталий технологічний рівень та невідповідне сучасним завданням ресурсне забезпечення. Без комплексного вирішення даних проблем неможливо забезпечити якісне економічне зростання та переорієнтацію промислових підприємств на випуск конкурентоспроможної продукції.

Для радикальної зміни ситуації на краще держава у межах концепції національної інноваційної системи повинна прийняти на себе завдання формування сприятливих умов розвитку інноваційного бізнесу. Дані умови повинні бути чітко зафіксовані і не погіршуватися в межах достатньо тривалого періоду (як мінімум 10 років), що дало б можливість зацікавити в участі в інноваційних проектах розвитку потужний капітал.

Між державою, наукою і бізнесом в Україні не склалися партнерські ділові відносини, що є однією з головних перешкод для переходу до інноваційної економіки. Вони приводять, з одного боку, до неповного використання вітчизняною економікою інноваційного потенціалу, а з іншого боку – до недостатнього фінансування науки бізнесом. Партнерство між позбавленим перспектив бізнесом і обмеженої фінансами вітчизняною наукою неможливе, як неможливе і окреме виживання науки і бізнесу в умовах відкритої ринкової економіки і конкуренції. Встановлення партнерських стосунків між наукою і бізнесом за підтримки держави може бути досягнуто тільки в рамках побудови нової інноваційної моделі української економіки, у якій бізнес, орієнтуючись на підтримувані державою перспективи свого розвитку, заміщає фінансову підтримку держави науці своєю участю в інноваційних проектах, підтримкою приватних дослідницьких центрів і інжинірингових структур. Для цього необхідна реорганізація і наукового комплексу, і самого бізнесу, що дозволить установити ділове партнерство між перспективною економікою і добре оснащеною, стабільно фінансованою вітчизняною наукою. Вагома роль у цьому процесі відводиться інноваційній інфраструктурі [3, с.120].

Європейські компанії створюють інновації по-різному. Тоді як одні проводять НДДКР та розробляють новітні технології, багато компаній засновують свої інновації на існуючих технологіях або розвивають новітні бізнес-моделі чи послуги, якими користуються користувачі та постачальники, або розробляють інновації в межах роботи кластерів чи мереж. Через зростаючу складність і мультидисциплінарність сучасних інновацій постійно зростають витрати на доступ до знань про нові технології, а також самостійне здійснення масштабних НДДКР. Для протидії даним тенденціям компанії змушені вкладати кошти першочергово у прикладні розробки, спроможні забезпечити швидку окупність, які, як правило, забезпечують відносно невелике покращення окремих параметрів кінцевого продукту. Це йде на шкоду перспективному розвитку й може призводити до втрати конкурентних позицій. Для підвищення ефективності та результативності інноваційної діяльності Г.Чесбро [4] запропоновано концепцію відкритих інновацій, яка передбачає активне використання зовнішніх ідей, підходів та розробок. Це передбачає формування нової інноваційної культури. Відкриті інновації допомагають впроваджувати нові ідеї за рахунок скорочення ризиків і сприяння притоку ресурсів для досягнення поставлених цілей за рахунок трансферу технологій. При цьому зовнішні можливості поєднуються із внутрішнім потенціалом розвитку, тобто суб'єкт господарювання отримує додаткові шанси для розвитку за рахунок об'єднання зусиль зацікавлених сторін.

Отже перед вітчизняними промисловими підприємствами стоять складні та відповідальні завдання, від вирішення яких залежить майбутнє держави. Їх виконання залежить від спільних зацікавлених зусиль усіх учасників інноваційних процесів, які спроможні долучитися до співпраці на взаємовигідних паритетних засадах з метою виконання окремих завдань для досягнення поставлених цілей розвитку. Для підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств важлива їх активна участь у процесах творення нових підприємницьких мереж кластерного типу, що створює умови для стрімкого нарощування потенціалу розвитку на новій технологічній базі з використанням ефективних ділових моделей, які зорієнтовані на задоволення потреб споживача. Найбільш адекватною умовам сьогодення структурою, здатною забезпечити пошук, генерацію, відбір і реалізацію перспективних науково-технічних розробок є інноваційні кластери, створені на базі університетів (так звані, університетські кластери). Особлива роль генератора даних процесів має бути відведена університетам політехнічного профілю, які здатні кращим чином долучитися до виконання міждисциплінарних досліджень з подальшою участю у процесі їх комерціалізації.

1. *www.weforum.org*. 2. *Принципи EUREKA та інших європейських програм як чинники інноваційного розвитку України: М-ли наук.-практ. семінару / Редкол.: Смертенко П.С. та інші. - 2009, К.: ФО-П Т.А.Кінько, 2009, 72 с.* 3. *Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в 3 т. Т.2. Інноваційно-технологічний розвиток економіки. – К.: Фенікс, 2007. – 564 с.* 4. Chesbrough, Henry. *Open Business Models: How to Thrive in the New Innovation Landscape*. Cambridge, Massachusetts: Harvard Business Press, 2006. – 256 pp.